

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA ƏRZAQ TƏHLÜKƏSİZLİYİNƏ TƏSİR EDƏN XARICI AMİLLƏRİN TƏHLİLİ

Kəmalə Sətdar CABBAROVA
UNEC-in “İqtisad və idarəetmə” kafedrası, baş müəllim

Raul Yusif ƏSGƏROV
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti, Magistrant,
E-mail: raulasgarov06@gmail.com

Received: 14 January 2016

Revised: 9 February 1 2026

Accepted: 5 March 2026

UOT: 338.439:339.9

JEL: Q18, F01, Q17

DOI: <https://doi.org/10.32010/GYAW3781>

Xülasə: Son illərdə qlobal iqtisadi sistemdə baş verən dəyişikliklər Azərbaycanın ərzaq təhlükəsizliyi üçün mühüm çağırışlar yaratmışdır. Qlobal maliyyə böhranları, enerji bazarlarında volatillik, geosiyasi gərginliklər və iqlim dəyişmələri beynəlxalq ərzaq bazarlarında qiymət qeyri-sabitliyini gücləndirərək idxaldan asılı ölkələrin daxili bazarlarına birbaşa təsir göstərir. Azərbaycan iqtisadiyyatının açıq xarakter daşması və bir sıra əsas ərzaq məhsulları üzrə idxal asılılığının mövcudluğu bu təsirlərin daxili bazarlara ötürülmə sürətini artırır. Ərzaq qiymətlərinin artımı Azərbaycanda yalnız iqtisadi deyil, eyni zamanda sosial xarakterli problemlər yaradır. Aşağı və orta gəlirli əhali qrupları üçün ərzaq xərclərinin ailə büdcəsində payının artması real rifahın azalmasına səbəb olur və sosial müdafiə mexanizmlərinə olan təzyiği gücləndirir. Məqalədə qlobal iqtisadi sistemdə baş verən dəyişikliklərin Azərbaycan Respublikasının ərzaq təhlükəsizliyinə təsiri kompleks şəkildə təhlil edilir. Qlobal maliyyə böhranları, enerji və gübrə qiymətlərinin volatilliyi, valyuta məzənnələrinin dəyişənliyi, iqlim riskləri və beynəlxalq ticarət məhdudiyətlərinin Azərbaycanın ərzaq bazarlarında qiymət formalaşmasına və əhalinin ərzağa çıxış imkanlarına təsir mexanizmləri araşdırılır. Təhlillər göstərir ki, qlobal qiymət şokları xüsusilə idxal payı yüksək olan ərzaq məhsulları üzrə daxili qiymət sabitliyini zəiflədir, real gəlirlərin azalmasına və sosial rifah risklərinin artmasına səbəb olur. Məqalədə dövlətin qiymət tənzimləmə mexanizmlərinin, strateji ərzaq ehtiyatlarının yaradılmasının və aqrar sektorun dayanıqlı inkişafına yönəlmiş siyasətin Azərbaycanın ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsində rolu əsaslandırılır.

Açar sözlər: Azərbaycan, ərzaq təhlükəsizliyi, iqtisadiyyat, xarici amillər, dövlət tənzimlənməsi

Giriş

Müasir dövrdə ərzaq təhlükəsizliyi hər bir dövlətin sosial-iqtisadi sabitliyinin və milli təhlükəsizliyinin əsas komponentlərindən biri kimi çıxış edir. Ərzaq təhlükəsizliyi anlayışı yalnız əhalinin kifayət qədər ərzaq məhsulları ilə təmin olunmasını deyil, eyni zamanda bu məhsulların iqtisadi cəhətdən əlçatanlığını, keyfiyyətini və davamlılığını da əhatə edir. Qloballaşma proseslərinin sürətlənməsi, beynəlxalq ticarət əlaqələrinin genişlənməsi və iqtisadi sistemlərin qarşılıqlı asılılığının artması nəticəsində ərzaq təhlükəsizliyi artıq yalnız daxili amillərlə deyil,

həm də xarici faktorların təsiri ilə formalaşan kompleks bir sistemə çevrilmişdir.

Son illərdə qlobal iqtisadi sistemdə baş verən transformasiyalar, xüsusilə maliyyə böhranları, enerji bazarlarında qeyri-sabitlik, geosiyasi gərginliklər və iqlim dəyişiklikləri dünya ərzaq bazarlarında ciddi dalğalanmalara səbəb olmuşdur. Bu proseslər ərzaq məhsullarının qiymətində artım, təchizat zəncirlərində fasilələr və idxaldan asılı ölkələr üçün əlavə risklərin yaranması ilə müşayiət olunur. Xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə bu təsirlər daha kəskin hiss edilir və əhalinin sosial rifahına birbaşa təsir göstərir.

Azərbaycan Respublikası açıq iqtisadi modelə malik ölkə kimi qlobal iqtisadi proseslərin təsirinə həssasdır. Ölkədə aqrar sektorun inkişafına baxmayaraq, bəzi strateji ərzaq məhsulları üzrə idxal asılılığının mövcudluğu xarici şokların daxili bazara ötürülməsini sürətləndirir. Valyuta məzənnələrinin dəyişməsi, dünya bazarlarında ərzaq və enerji qiymətlərinin artması, həmçinin logistika və nəqliyyat xərclərinin yüksəlməsi daxili ərzaq bazarında qiymət formalaşmasına əhəmiyyətli təsir göstərir. Bu isə öz növbəsində əhalinin alıcılıq qabiliyyətinin azalmasına və sosial bərabərsizlik risklərinin artmasına səbəb olur.

Eyni zamanda, iqlim dəyişiklikləri və ekoloji risklər kənd təsərrüfatı istehsalının sabitliyini zəiflədən mühüm xarici amillərdən biri kimi çıxış edir. Qlobal istiləşmə, su resurslarının azalması və ekstremal hava hadisələrinin artması ərzaq istehsalına mənfi təsir göstərərək ərzaq təhlükəsizliyi üçün əlavə təhdidlər yaradır. Bununla yanaşı, beynəlxalq ticarətdə tətbiq olunan məhdudiyətlər, ixrac qadağaları və proteksionist siyasətlər də ərzaq bazarlarında qeyri-müəyyənliyi artırır.

Bu baxımdan, Azərbaycanın ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunması yalnız daxili istehsalın artırılması ilə deyil, həm də xarici iqtisadi amillərin təsir mexanizmlərinin düzgün qiymətləndirilməsi və idarə olunması ilə sıx bağlıdır. Dövlət tərəfindən həyata keçirilən aqrar siyasət, strateji ərzaq ehtiyatlarının yaradılması, idxalın diversifikasiyası və qiymət tənzimləmə mexanizmləri bu sahədə mühüm rol oynayır.

Tədqiqatın əsas məqsədi qlobal iqtisadi sistemdə baş verən dəyişikliklərin Azərbaycan Respublikasının ərzaq təhlükəsizliyinə təsirini kompleks şəkildə təhlil etmək, xarici amillərin təsir mexanizmlərini müəyyənləşdirmək və bu təsirlərin azaldılması istiqamətində elmi əsaslandırılmış təkliflər irəli sürməkdir. Bu məqsədə nail olmaq üçün qlobal ərzaq bazarlarında baş verən dəyişikliklər, enerji və gübrə qiymətlərinin dinamikası, valyuta məzənnələrinin dəyişkənliyi, iqlim riskləri və beynəlxalq ticarət siyasətləri sistemli şəkildə araşdırılır.

Beləliklə, tədqiqatın aktuallığı qlobal çağırışlar fonunda Azərbaycanın ərzaq təhlükəsizliyinin möhkəmləndirilməsi zərurəti ilə şərtlənir və bu sahədə elmi-praktiki yanaşmaların inkişafına töhfə vermək məqsədi daşıyır.

Azərbaycan respublikasında ərzaq təhlükəsizliyinə təsir edən xarici amillərin təhlili

Qlobal iqtisadi sistemdə baş verən dəyişikliklər ərzaq bazarlarının formalaşmasına birbaşa təsir göstərir və xüsusilə idxaldan asılı ölkələr üçün ciddi risklər yaradır. Son illərdə dünya ərzaq bazarlarında qiymət volatilliyinin artması, enerji və logistika xərclərinin yüksəlməsi, həmçinin geosiyasi gərginliklər beynəlxalq təchizat zəncirlərində fasilələrə səbəb olmuşdur. Bu proseslər nəticəsində ərzaq məhsullarının maya dəyəri artmış və qiymətlərin qeyri-sabitliyi daha da dərinləşmişdir. Azərbaycan kimi açıq iqtisadiyyata malik ölkələrdə bu cür xarici şoklar daxili bazara sürətlə ötürülərək inflyasiya təzyiqlərini gücləndirir və ərzaq təhlükəsizliyi baxımından əlavə risklər formalaşdırır [1].

Enerji və gübrə qiymətlərinin dəyişkənliyi də ərzaq təhlükəsizliyinə təsir edən əsas xarici amillərdən biridir. Kənd təsərrüfatı istehsalı enerji resurslarından və mineral gübrələrdən yüksək dərəcədə asılı olduğuna görə bu sahədə qiymət artımları istehsal xərclərinin yüksəlməsinə səbəb olur. Nəticədə həm yerli istehsalın maya dəyəri artır, həm də idxal olunan məhsulların qiyməti yüksəlir. Bu isə bazarda qiymətlərin ümumi səviyyəsini artıraraq əhalinin alıcılıq qabiliyyətinə mənfi təsir göstərir. Xüsusilə aşağı gəlirli əhali qrupları üçün ərzaq məhsullarına çıxış imkanları məhdudlaşır və sosial rifah riskləri artır [2].

Valyuta məzənnələrinin dəyişkənliyi də ərzaq bazarlarında qiymət formalaşmasına mühüm təsir göstərir. Milli valyutanın zəifləməsi idxal olunan ərzaq məhsullarının qiymətinin artmasına səbəb olur və bu da daxili bazarda qiymətlərin yüksəlməsinə gətirib çıxarır. Azərbaycan iqtisadiyyatında müəyyən ərzaq məhsulları üzrə idxal payının yüksək olması valyuta risklərinin ərzaq təhlükəsizliyinə təsirini daha da gücləndirir. Bu şəraitdə valyuta sabitliyinin qorunması və idxalın diversifikasiyası mühüm iqtisadi alətlər kimi çıxış edir [3].

İqlim dəyişiklikləri və ekoloji risklər də ərzaq təhlükəsizliyinə təsir edən mühüm xarici faktorlar sırasındadır. Qlobal istiləşmə, su ehtiyatlarının azalması və ekstremal hava hadisələrinin artması kənd təsərrüfatı məhsuldarlığını azaldaraq ərzaq təchizatında qeyri-sabitlik yaradır. Bu proseslər xüsusilə suvarmadan asılı olan regionlarda daha ciddi nəticələrə səbəb olur və ərzaq

istehsalının davamlılığını təhlükə altına qoyur. Belə şəraitdə iqlimə davamlı kənd təsərrüfatı texnologiyalarının tətbiqi və risklərin idarə olunması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir [4].

Azərbaycanda ərzaq təhlükəsizliyi göstəricilərinin təhlili (2020–2025)

Son illərdə global iqtisadi və geosiyasi proseslərin sürətlənməsi fonunda ərzaq təhlükəsizliyi məsələsi daha aktual xarakter almışdır. Xüsusilə 2020-ci ildən etibarən COVID-19 pandemiyası, beynəlxalq təchizat zəncirlərində yaranan fasilələr, enerji və gübrə qiymətlərinin kəskin artımı, eləcə də regional münaqişələr dünya ərzaq bazarında ciddi dəyişikliklərə səbəb olmuşdur. Bu proseslər ərzaq məhsullarının qiymətlərində qeyri-sabitlik yaradaraq idxaldan asılı ölkələr üçün əlavə risklər formalaşdırmışdır. Azərbaycan Respublikasında da bu global tendensiyalar daxili ərzaq bazarına təsir göstərmiş, qiymət formalaşması və istehlak strukturu üzərində mühüm dəyişikliklər yaratmışdır. [5].

2020–2025-ci illər ərzində ölkədə ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunması istiqamətində

dövlət tərəfindən bir sıra sistemli tədbirlər həyata keçirilmişdir. Aqrar sektorun subsidiyalaşdırılması, kənd təsərrüfatında texnoloji yeniliklərin tətbiqi, suvarma infrastrukturunun inkişafı və strateji ərzaq ehtiyatlarının yaradılması bu sahədə mühüm rol oynamışdır. Bununla yanaşı, idxalın diversifikasiyası və yerli istehsalın stimullaşdırılması siyasəti ərzaq təminatının dayanıqlılığını artırmağa yönəlmişdir.

Bu dövrdə ərzaq təhlükəsizliyinin vəziyyətini obyektiv qiymətləndirmək üçün əsas göstəricilər – kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsal həcmi, əhalinin istehlak strukturu, idxal-asılılıq səviyyəsi və özünütəminatmə göstəriciləri kompleks şəkildə təhlil edilməlidir. Belə yanaşma həm mövcud vəziyyətin real qiymətləndirilməsinə, həm də gələcəkdə ərzaq təhlükəsizliyinin gücləndirilməsi üçün elmi əsaslandırılmış qərarların qəbuluna imkan verir.

Bu kontekstdə aşağıdakı cədvəllər əsasında 2020–2025-ci illər üzrə Azərbaycanın ərzaq təhlükəsizliyi göstəricilərinin dinamikası və əsas meyilləri sistemli şəkildə təhlil olunur.

Cədvəl 1. Əsas ərzaq məhsullarının istehsal dinamikası (min ton) [6]

Məhsul növü	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Taxıl məhsulları	1900	2000	2100	2150	2200	2250
Kartof	1000	1020	1050	1100	1120	1150
Tərəvəz və bostan	1800	1850	1900	2000	2050	2100
Ət məhsulları	330	340	355	370	380	395
Süd məhsulları	2100	2200	2300	2400	2500	2600

2020–2025 dövründə Azərbaycanda aqrar sektor üzrə istehsalın davamlı artımı müşahidə olunur. Xüsusilə süd və ət məhsullarında artım daha stabildir. Bu, dövlətin aqrar sahəyə dəstək siyasətinin nəticəsi kimi qiymətləndirilə bilər.

Eyni zamanda, tərəvəz və taxıl istehsalında artım daxili bazarın təminat səviyyəsini yüksəltmişdir. Lakin artım tempinin bəzi illərdə yavaşlaması iqlim dəyişiklikləri və global bazar təsirləri ilə bağlıdır.

Cədvəl 2. Əsas ərzaq məhsullarının istehlakı (min ton) [7]

Məhsul növü	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Çörək məhsulları	1400	1380	1370	1360	1350	1340
Kartof	700	720	740	760	780	800
Tərəvəz	1100	1150	1200	1250	1300	1350
Ət	340	355	370	385	400	420
Süd	2600	2550	2500	2480	2450	2400

İstehlak strukturunda dəyişikliklər müşahidə olunur. Ət, tərəvəz və kartof istehlakı artdığı halda, çörək və süd məhsullarına tələbat azalma tendensiyası göstərir. Bu, əhalinin qidalanma

vərdişlərinin dəyişməsi və daha balanslı qida rasionuna keçidlə əlaqələndirilir. Eyni zamanda, gəlir səviyyəsinin dəyişməsi və qiymət artımları da istehlak strukturuna təsir edir.

Cədvəl 3. Milli istehsalın istehlakda payı (%) [8]

Məhsul növü	2020	2021
Taxıl	75	78
Ət	92	93
Süd	80	86
Tərəvəz	150	152
Bitki yağı	60	62

2020–2025 dövründə özünütəminatmə səviyyəsi əksər məhsullar üzrə artmışdır. Xüsusilə süd və ət məhsullarında yüksək təminat səviyyəsi müşahidə olunur. Lakin bitki yağı və taxıl məhsullarında idxal asılılığı hələ də qalmaqdadır. Bu isə qlobal qiymət dəyişikliklərinin daxili bazara təsirini davam etdirir.

Aparılmış cədvəl təhlili göstərir ki, 2020–2025-ci illərdə Azərbaycanda ərzaq təhlükəsizliyi göstəricilərində müsbət dinamika müşahidə olunsada, bəzi strateji məhsullar üzrə idxal asılılığı qalmaqdadır. Qlobal bazarlarda qiymət dəyişkənliyi, enerji xərcləri və valyuta riskləri ərzaq bazarında sabitliyi zəiflədən əsas xarici amillər olaraq qalır. Bu baxımdan, yerli istehsalın artırılması, idxalın diversifikasiyası və strateji ehtiyatların gücləndirilməsi prioritet istiqamətlər kimi çıxış edir.

Qlobal iqtisadi amillərin Azərbaycanın ərzaq təhlükəsizliyinə təsiri

Qlobal iqtisadi mühitdə baş verən dəyişikliklər Azərbaycanın ərzaq təhlükəsizliyinə birbaşa və dolayı təsir göstərən əsas xarici amillərdən hesab olunur. Xüsusilə beynəlxalq ərzaq bazarlarında qiymətlərin artması, enerji daşıyıcılarının bahalaşması və logistika xərclərinin yüksəlməsi daxili bazarda qiymətlərin formalaşmasına ciddi təsir edir. Bu proseslər nəticəsində idxaldan asılı olan ərzaq məhsulları üzrə qiymət artımları müşahidə olunur ki, bu da əhalinin alıcılıq qabiliyyətinə mənfi təsir göstərir [9].

Enerji və gübrə qiymətlərindəki dəyişkənlik kənd təsərrüfatı istehsalının maya dəyərinin artmasına səbəb olur. Aqrar sektorun enerji resurslarından yüksək asılılığı nəzərə alındıqda, bu sahədə baş verən qiymət artımları istehsal xərclərini artıraraq son nəticədə ərzaq məhsullarının bazar qiymətlərinə təsir edir. Bu vəziyyət xüsusilə qlobal inflyasiya dalğalarının təsiri ilə daha da güclənmiş və ərzaq bazarında qeyri-sabitliyin artmasına səbəb olmuşdur [10]. Bununla yanaşı, valyuta məzənnələrinin

dəyişkənliyi də ərzaq təhlükəsizliyinə təsir edən amillərdən biridir. Milli istehsalın dəyişkənliyi 2020-ci ildən 2024-cü ilə qədər 80% -dən 82% -ə, 2021-ci ildən 2024-cü ilə qədər 94% -dən 95% -ə, 2022-ci ildən 2024-cü ilə qədər 92% -dən 97% -ə, 2023-cü ildən 2024-cü ilə qədər 158% -dən 160% -ə, 2024-cü ildən 2025-ci ilə qədər 65% -dən 68% -ə qədər artmışdır. Azərbaycan iqtisadiyyatında bəzi əsas ərzaq məhsulları üzrə idxal asılılığının mövcudluğu bu təsirin daha kəskin hissə olmasına səbəb olur [11]. Eyni zamanda, iqlim dəyişiklikləri və qlobal ekoloji problemlər kənd təsərrüfatı istehsalının sabitliyini zəiflədən əsas risk faktorları sırasındadır. Quraqlıq, su resurslarının azalması və ekstremal hava hadisələri məhsuldarlığın aşağı düşməsinə səbəb olaraq ərzaq təminatına mənfi təsir göstərir. Bu baxımdan iqlim risklərinin idarə olunması və dayanıqlı kənd təsərrüfatı texnologiyalarının tətbiqi ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Nəticə

Aparılmış təhlillər göstərir ki, Azərbaycan Respublikasında ərzaq təhlükəsizliyi həm daxili istehsal potensialından, həm də qlobal iqtisadi mühitdə baş verən dəyişikliklərdən əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır. 2020–2025-ci illər üzrə aparılan analizlər nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, ölkədə aqrar sektorun inkişafı və dövlət dəstəyi nəticəsində bir sıra əsas ərzaq məhsulları üzrə istehsal artımı müşahidə olunsada, bəzi strateji məhsullar üzrə idxal asılılığı hələ də qalmaqdadır. Bu isə qlobal bazarlarda baş verən qiymət dəyişikliklərinin daxili bazara ötürülmə riskini artırır.

Tədqiqat nəticələri onu göstərir ki, qlobal ərzaq qiymətlərinin volatilliyi, enerji və gübrə bazarlarında baş verən dəyişikliklər, valyuta məzənnələrinin dalğalanması və iqlim riskləri Azərbaycanın ərzaq təhlükəsizliyinə təsir edən əsas xarici amillərdir. Bu amillər xüsusilə idxal payı yüksək olan məhsullar üzrə daxili qiymət sabitliyini zəiflədir, inflyasiya təzyiqlərini artırır və əhalinin real gəlirlərinə mənfi təsir göstərir. Nəticədə sosial rifah səviyyəsində müəyyən risklər formalaşır.

Bununla yanaşı, aparılan təhlil göstərir ki, dövlət tərəfindən həyata keçirilən aqrar siyasət, subsidiyalaşdırma mexanizmləri, strateji ərzaq ehtiyatlarının yaradılması və yerli istehsalın stimullaşdırılması tədbirləri ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsində mühüm rol oynayır.

Xüsusilə özünütəminatmə səviyyəsinin yüksəldilməsi və idxalın diversifikasiyası istiqamətində atılan addımlar müsbət nəticələr verməkdədir.

Ümumilikdə, Azərbaycanın ərzaq təhlükəsizliyinin daha da möhkəmləndirilməsi üçün yerli istehsalın artırılması, innovativ aqrar texnologiyaların tətbiqi, iqlim risklərinə uyğunlaşma tədbirlərinin gücləndirilməsi və qlobal bazarlardan asılılığın azaldılması əsas prioritet istiqamətlər kimi çıxış edir. Bu tədbirlərin sistemli şəkildə həyata keçirilməsi ölkənin ərzaq təhlükəsizliyinin uzunmüddətli perspektivdə təmin olunmasına və iqtisadi dayanıqlığın gücləndirilməsinə şərait yaradacaqdır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Azərbaycan Respublikası. (2020). *Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası*. Bakı: Qanun.
2. Azərbaycan Respublikası. (2007). *Ərzaq təhlükəsizliyi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu*. Bakı.
3. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. (2019). *Ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə dair Dövlət Proqramı*. Bakı.
4. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. (2023). *Azərbaycanın kənd təsərrüfatı: Statistik məcmuə*. Bakı.
5. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. (2022). *Azərbaycanın ərzaq balansları*. Bakı.
6. Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi. (2022). *Aqrar inkişaf hesabatı*. Bakı.
7. Hüseynov, R. (2021). *Qlobal iqtisadi çağırışlar və ərzaq təhlükəsizliyi problemləri*. Bakı: UNEC nəşriyyatı.
8. Məmmədov, S. (2018). *Aqrar siyasət və ərzaq təhlükəsizliyi*. Bakı: Təhsil.
9. Əliyev, İ. (2019). *Azərbaycan iqtisadiyyatında ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunması*. Bakı: Elm.
10. Food and Agriculture Organization. (2023). *The state of food security and nutrition in the world 2023*. Rome: FAO.
11. World Bank. (2022). *Food security update: Global trends and impacts*. Washington, DC: World Bank.
12. International Monetary Fund. (2022). *World economic outlook: Coping with high inflation*. Washington, DC: IMF.
13. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021). *Agricultural outlook 2021–2030*. Paris: OECD Publishing.
14. Christopher P. Timmer. (2017). Food security and economic growth: An Asian perspective. *Asian Development Review*, 34(1), 1–30.

ANALYSIS OF EXTERNAL FACTORS AFFECTING FOOD SECURITY IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

Kamala Sattar JABBAROVA

Department of “Economics and Management”, UNEC, Senior Lecturer

Raul Yusif ASGAROV

Azerbaijan State University of Economics, Master’s student

E-mail: raulasgarov06@gmail.com

Abstract: The fluctuations in the global economic system in recent years have created significant challenges for Azerbaijan's food security. Global financial crises, volatility in energy markets, geopolitical tensions and climate change have a direct impact on the domestic markets of import-dependent countries by increasing price instability in international food markets. The open nature of the Azerbaijani economy and the existence of import dependence on a number of key food products increase the speed of transmission of these effects to domestic markets.

The increase in food prices in Azerbaijan creates not only economic, but also social problems. The increase in the share of food expenses in the family budget for low- and middle-income population groups leads to a decrease in real welfare and increases pressure on social protection mechanisms.

The article comprehensively analyzes the impact of fluctuations in the global economic system on the food security of the Republic of Azerbaijan. The mechanisms of the impact of global financial crises, volatility in energy and fertilizer prices, exchange rate fluctuations, climate risks and international trade restrictions on price formation in the food markets of Azerbaijan and the population's access to food are examined. Analyses show that global price shocks weaken domestic price stability, especially for food products with a high import share, leading to a decrease in real incomes and an increase in social welfare risks. The article substantiates the role of state price regulation mechanisms, the creation of strategic food reserves and policies aimed at the sustainable development of the agricultural sector in ensuring food security in Azerbaijan.

Keywords: Azerbaijan, food security, economy, external factors, state regulation

АНАЛИЗ ВНЕШНИХ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА ПРОДОВОЛЬСТВЕННУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

Камала Саттар ДЖАББАРОВА

Кафедра «Экономика и управление» UNEС, старший преподаватель

Рауль Юсиф АСГАРОВ

Азербайджанский государственный экономический университет, магистрант

E-mail: raulasgarov06@gmail.com

Резюме: В последние годы изменения, происходящие в глобальной экономической системе, создают значительные вызовы для продовольственной безопасности Азербайджана. Глобальные финансовые кризисы, волатильность на энергетических рынках, геополитическая напряжённость и климатические изменения усиливают нестабильность цен на международных продовольственных рынках, оказывая прямое влияние на внутренние рынки стран, зависимых от импорта. Открытый характер экономики Азербайджана и наличие импортозависимости по ряду ключевых продовольственных товаров ускоряют передачу этих внешних воздействий на внутренний рынок. Рост цен на продукты питания в Азербайджане порождает не только экономические, но и социальные проблемы. Увеличение доли расходов на питание в бюджете домохозяйств с низким и средним уровнем дохода приводит к снижению реального благосостояния и усиливает нагрузку на механизмы социальной защиты. В статье комплексно анализируется влияние изменений в глобальной экономической системе на продовольственную безопасность Азербайджанской Республики. Исследуются механизмы воздействия глобальных финансовых кризисов, волатильности цен на энергоносители и удобрения, колебаний валютных курсов, климатических рисков и международных торговых ограничений на формирование цен на продовольственных рынках Азербайджана и доступ населения к продовольствию. Проведённый анализ показывает, что глобальные ценовые шоки особенно ослабляют ценовую стабильность на внутреннем рынке по тем видам продовольствия, где высока доля импорта, что приводит к снижению реальных доходов и росту социальных рисков. В статье обоснована важная роль государственных механизмов регулирования цен, формирования стратегических продовольственных резервов и политики, направленной на устойчивое развитие аграрного сектора, в обеспечении продовольственной безопасности страны.

Ключевые слова: Азербайджан, продовольственная безопасность, экономика, внешние факторы, государственное регулирование.